

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE CHRISTO CAPITE|| TOTIVS ECCLESIAE,|| QVINQVE LIBRIS|| explicata.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

III. Deum vnum numero esse, ex Scripturis et Patribus demonstratur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53845](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53845)

CAPVT III.

Deum vnum numero esse ex Scripturis &
Patribus demonstratur.

VANTVM ad TERTIVM, probanda est vnitas numerica Dei contra Peratas, Philoponum, Ioa-
chimum, & huius temporis Tritheitas.

Probatur PRIMO Scripturis, in lege **Deuter. 4.** Dominus, inquit Moses, ipse est Deus, & non est alius præter vnum. Et paulò post: Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo, quòd Dominus est Deus sursum, & in terra deorsum, & nõ sit alius. **Cap. 6.** Audi Israël. Dominus Deus noster, Dominus vnus est. Et **cap. 32.** Videte quod ego sim solus, & non est alius præter me. Nec possunt hæc referri ad vnitatem specificam: nam qui loquitur in Scripturis non est Deus vniuersalis, neque ipsa species Dei, sed est Deus quidam singularis, vt patet, cum sola singularia sint in re, & loquantur, atque agant. At singularis Deus falsò dicit se esse vnum & solum Deum, & præter se non esse alium, si inueniuntur alia indiuidua eiusdem speciei. Nec enim verè dicere potuisset Adam, postquam filios genuerat; Ego sum solus homo, præter me nullus est homo, &c.

Idem probatur ex libris historialibus. **1. Reg. 2.** Non est sanctus vt est Dominus, neque enim est alius extra te. **3. Reg. 8.** Deus Israël, non est similis tui Deus in celo desuper neque in terra deorsum. At quare Deus Israël non habet similem, si sunt duæ aliæ indiuiduæ naturæ sub eadem specie? IDEM probatur ex Psalmis. **Psal. 17.** Quis Deus præter Dominum, aut quis Deus præter Deum nostrum? **Psal. 82.** Tu solus altissimus in omni terra. **Psal. 85.** Tu es Deus solus. IDEM ex Prophetis. **Isa. 43.** Ante me non est formatus Deus, & post me non erit. Ego sum, ego sum Dominus, & absque me non est Deus. Et **cap. 45.** Ego Dominus & non est amplius, extra me non est Deus. Et infra: Nunquid non ego Dominus, & non est ultra Deus absque me. Deus iustus & saluans non est præter me. Similia passim docent omnes Prophetæ, IDEM ex sapientialibus. **Sap. 12.** Non enim est alius Deus, quàm tu. **Eccles. 1.** Vnus est altissimus. Idem patet ex Euangelio. **Matt. 4.** Dominum Deum

uum adorabis, & illi soli seruias. Marc. 12. *Vnus est Deus, & non est alius præter eum.* Ioan. 17. *Vt cognoscant te solum verum Deum.* Est enim sensus; Tu habes Deitatem, quæ sola est vera Deitas: non ergo inuenitur alia Deitas. DENIQUE ex Apost. 1. Cor. 8. *Scimus quod nullus est Deus, nisi vnus.* Item ibidem: *Nobis vnus est Deus.* Gal. 3. *Mediator vnus non est, Deus autem vnus est.* Ephel. 4. *Vnus Deus & Pater omnium.* 1. Tim. 2. *Vnus Deus, vnus & Mediator Dei & hominum.* 1. Tim. 6. *Qui solus potens Rex Regum, & Dominus dominantium.*

Porro ex his omnibus & singulis locis apertè colligi, numero esse verum Deum, non vnum specie, ex similibus locutionibus potest intelligi. Non enim de vno aliquo homine, rectè diceremus, iste est solus homo; aut, iste solus est verus homo; aut, præter istum nullus est homo; aut, iste est homo, & nemo alius. Cuius rei non potest reddi alia causa, nisi quia natura humana non est in vno solum indiuiduo, sed in multis. Rectissimè autem de Sole, cui vna tantum natura indiuidua est, dicimus, iste solus est verus Sol, vnus est in mundo Sol, præter eum non est alius Sol, &c.

SECUNDO, probatur ex patribus. Ac primùm omnes Patres passim dicunt, esse vnum Deum, vt IUSTINVS libro de recta fide, AVGVSTINVS lib. I. contra Maximinum, & alij. Et de hoc non est dubium; sed quia possent respondere, Patres dum dicunt, vnum esse Deum, loqui de vnitæte specifica, non numerica; propterea multis modis ex doctrina Patrum demonstrabimus, vnum numero esse Deum.

PRIMO, si multa essent indiuidua diuina, vt illi volunt, possent quidem illa dici vnus Deus, id est, vna species diuina, sicut Porphyrius dicit cap. 2. plures homines sunt vnus homo, id est, vna species humana, at non posset tamen negari, quin etiam rectè dicerentur plures Dij, sicut rectè dicimus, Adam, Abel, & Cain sunt tres homines; At Patres perpetuò negant, tres personas esse tres Deos, vnum igitur numero Deum esse volunt. Quod negent, patet ex ATHANASIO in Symbolo: *Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus; & tamen non tres Dij, sed vnus est Deus.* CYRILLVS lib. 9. in Ioannem cap. 30. *Eadem, inquit, substantia Deitatis est, quare non tres, sed vnum Deum prædicamus.* BASILVS scripsit

scripsit orationem in eos, qui calumniantur nos, quòd tres Deos dicamus. NISSÉNVVS librum scripsit ad Ablabium, non oportere dicere tres Deos. AVGVSTINVS lib. 2. contra Maximinum, cap. I. *Tene, inquit, cum Catholica fide, Patrem quidem non esse, qui Filius est; & Filium non esse, qui Pater est. At Deum esse Patrem, & Deum esse Filium: Veruntamen ambos simul, non duos Deos esse, sed unum.* Et ibidem dicit, Arianos non ausos esse dicere duos Deos, licet hoc sentirent: *Sed, inquit, duos Deos à vobis coli, quamuis non negaueris, tamen non es ausus confiteri. Sensisti enim, duos Deos esse colendos, Christianas aures ferre non posse, &c.* At cur non possunt id ferre Christianæ aures, si verè sunt duo Dij numero? AMBROSIVS lib. 1. de fide, cap. 2. *Deus in Deo est, sed non duo Dij.* Et ibidem sæpius repetit, idem omninò esse Patris & Filij Diuinitatem. & addit, naturam ipsam clamare vnum esse Deum, sicut vnus est mundus. Similia in omnibus Patribus inuenientur.

SECUNDO, Patres negant, numerum inueniri in Diuinitate, & solùm in proprietatibus personalibus eum admittunt: At certè non posse diuinitatem numerari falsum esset, si Diuinitas non esset vna numero. NAZIANZ. orat. 3. de Theologia: *Tria hæc, inquit, unum, si Diuinitatem spectes; & unum tria, si proprietatum rationem habeas.* FVLGENTIVS de fide ad Petrum, cap. I. *Trinitas, inquit, ad personas refertur, Vnitas ad naturam.* certè Trinitas ista numerica est, non specifica, etiam secundum aduersarios, ergo opponitur Vnitati numericæ. ATHANASIVS in Symbolo: *Fides autem Catholica hæc est, ut Vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in Vnitate Veneremur:* & statim explicat, Trinitatem esse personarum, Vnitatem diuinitatis, BASILIVS epist. 141. ad Cæsariam, dicit, ab essentia Dei omnem numerum reiiciendum. Vbi tamen nota, quod cum dicit, Deum non esse vnum numero, vult dicere, Deum non esse compositum, ita vt contineat in se numerum verum ex multis vnitatibus constantem. NISSÉNVVS in lib. de Trinit. ad Eustachium: *In multitudinem, inquit, extendere numerum Destatum, eorum duntaxat est, qui laborant errore multitudinis Deorum.* AMBROSIVS lib. 1. de fide, cap. 2. *Vnitas potestatis excludit numeri quantitatem, quia vnitas numerus non est.* HORMISTA in epistola

flola ad Iustinum, cap. 2. *Et si*, inquit, *admittit numerum ratio personarum, unitas tamen non admittit essentia separationem.* Concilium TOLETANVM XI. cap. I. *In relationibus personarum numerus cernitur, in diuinitatis vero substantia, quid enumeratum sit non comprehenditur.* ANASTASIVS Antiochenus lib. I. de rectis dogmatibus. *Trinitatem*, inquit, *dicimus non essentiarum, sed personarum. Vnum enim Deum glorificamus, non numero personarum, sed natura quod enim est Dei, hoc prorsus vnum numero est.* Et infra *Itaq; sancta Trinitas essentia quidem vnus Deus est, numerus autē Trinitas.* Vide libros huius auctoris in Bibliotheca sanctorum Patrum, Tom. 8.

TERCIO, Patres sæpe vocant Deum singularem, aut naturam eius indiuiduam. IUSTINVS in lib. de Monar. Dei, probaturus vnum esse Deum: *Ex Poëtis gentilium*, inquit, *ac primus ÆSCHYLVS de Deo singulari vocem protulit.* Et ex ipso titulo libri de Monar. Dei, satis ostendit Iustinus, se vnum Deum singularem agnoscere. Monarchia enim non potest dici regimen multorum eiusdem speciei, sed vnus singularis tantum. Item ATHENAGORAS in apol. pro Christ. *Sed cum ratio*, inquit, *et professio nostra Deum singularem, et vnus celebret, et c.* NAZIANZ. orat. ad Euagr. de diuin. *Indiuidua*, inquit, *summi numinis natura est.* AVGVST. lib. I. contra Maximi. circa medium: *Pater, Filius, et Spiritus sanctus vnum sunt propter indiuiduam eandemq; naturam.* AMBROS. lib. I. de fide, cap. 2. *Cum igitur*, inquit, *pluit Dominus a Domino, unitatem diuinitatis agnosce; operationis enim unitas non facit pluralem Diuinitatem.*

QUARTO, Patres non semel negant, Deum esse vnum specie. CYRILLVS lib. II. in Ioan. cap. 20. in fine, postquam dixerat, Apostolos inter se consubstantiales esse, & similiter Patrem & filium inter se, addit: *Licet consubstantialitas non aequali ratione de nobis, ac de Patre et de Filio dicatur. At de nobis verè & propriè specificè dicitur consubstantialitas, igitur de diuinis personis non specificè, sed numericè dicitur.* AVGVST. lib. 7. Trinitat. cap. ultimo, querit; *An essentia diuina sit genus, an species, & vtrumque negat. idque propter duas rationes. Primò, quia tamen si genus, vt animal, diuidatur in species, hominem, equum, leonem: & species, vt homo,*

homo, diuidatur in indiuidua, Abraham, Isaac, Iacob, & ceteros homines singulares: tamen vnum animal & vnus homo singularia sunt, nec possunt diuidi in inferiora; at essentia Dei dicitur vna essentia, & Deus dicitur vnus Deus: igitur Deus in plura indiuidua nō diuiditur. Secundò, quia tres homines plus valent, quàm duo, & duo quàm vnus; at non plus sunt in Deo tres personæ, quàm duæ, vel vna; non igitur tres personæ sunt tres Dij eiusdem speciei.

QVINTO, Patres dicunt esse mysteriū ineffabile, quomodo tres personæ sint vnus Deus. at si essent vnus Deus speciei, nullum esset mysterium. NAZIANZ. in orat. ad Euagriū, conatur ostendere multis similitudinibus, quomodo vna & simplex natura Dei sit communis tribus. At nulla quæstio esset, si natura diuina esset vna speciei. Idem oratione in Heronem, seu Maximum, secundum alios: *Nunc Verò, inquit, satis habe docere Trinitatem in Vnitate, & Vnitatem in Trinitate, cuius & diuisio & coniunctio planè admirabilis sit.* AVGVSTINVS lib. II. in Maximinum, ante medium: *Ipsa, inquit, Trinitatis ineffabilis & excelsa coniunctio vnum Deum ostendit vnum Dominum.* Idem lib. 7. Trinit. c. vlt. postquam diuisurauit, quomodo tres personæ sint vna essentia, & remouit omnes similitudines, concludit: *Si intellectu capi non potest, fide teneatur.*

SEXTO, Patres, vt BASILIVS oratione contra Sabellium & Arium. NAZIANZ. orat. de natali Domini. AMBROSIVS lib. I. de fide, cap. I. & 2. dicunt, Sabellium ad Iudæos, Arium ad Paganos pertinere: Ecclesiam verò mediam viam tenere, quæ nimirum nec vnā personam credat cum Iudæis, nec plures naturas cum Gentilibus. At Ecclesia nō verè medium tenebit, si naturam diuinā multiplicet; sic enim nihil cōmune habebit cum Iudæis, & planè conueniet cum Gentilibus, quorum plerique Deos eiusdem speciei colebant, vt Iouem, Martem, Mercurium, &c. ADDE, quod Patres docent, Gentiles etsi vulgo plures Deos colerent, tamen vnum Deum naturaliter cognoscere potuisse, sicut re ipsa Philosophi vnum Deum cognouerunt, & ea ex parte quasi naturaliter Christiani fuerunt, at si Patres de vno Deo, non numero, sed specie loquerentur, nihil dicerent, nam vulgus Deos ecclestes non solū eiusdem speciei, sed etiam consanguineos

neos faciebat. Vnde est illud Virgilij tam crebrò repetitum,
& ex Homero desumptum; *Diuum Pater atque hominum
Rex.*

Patet hoc imprimis ex testimoniis plurimis & clarissimis
veterum Poëtarum, ex quibus I V S T I N V S librù de Monar-
chia Dei composuit; & in apologia ad Antonium dicit, So-
cratem & Platonem fuisse in hac parte Christianos. A T H E-
N A G O R A S idem ostendit, adducens etiam testimonia mul-
ta veterum Ethnicorum in apologia pro Christianis. L A C-
T A N T I V S lib. 2. cap. 5. dicit, *ab omnibus posse naturaliter cog-
nosci vnum esse Deum.* T E R T V L L. in apologet. cap. 17. dicit,
etiam cultores idolorum, cum in angustiis sunt, attollere oc-
culos ad cœlum, & oblitos Deorum, vnum Deum naturali-
ter inuocare. Id ipsum docet Cyprianus Tract. 4. de vanitate
idolorum. A R N O B I V S lib. 2. contra Gentes: *Da, inquit, Verum
iudicium, & hac omnia circumspiciens, qua videmus, magis
an sint Dii ceteri dubitabit, quam in Deo cunctabitur, quem
esse omnes naturaliter scimus, siue cum exclamamus, O De-
us, siue cum illum testem Deum constituimus improborum, &
quasi nos cernat, faciem subleuamus ad cœlum.* Et lib. 3. con-
tra Gentes dicit, multos Græcos & Latinos Gentilium con-
furasse Deorum multitudinem, & in iis Ciceronem, in libro
de natura Deorum, tam efficaciter demonstrasse, non posse
esse plures Deos, vt non defuerint, qui putarent, ex Senatù
consulto eos libros aboleri debere. L A C T A N T I V S lib. 1. cap. 4.
neminem esse dicit, qui si rationem consulat, non vnum De-
um esse intelligat: & probat toto libro ex Platone, aliisque
Philosophis. Similia vide apud Clementem in exhortatione
ad Gentes. Eusebium lib. II. præparat. cap. 9. & Theodoretù
lib. 2. de curan. 2. Græcorum affect.

Deniq; P A V L V S O R O S I V S lib. 6. hist. ca. I. dicit, communem
sententiam sapientium esse, vnum esse solum & verum De-
um, ceteros autē, qui dicuntur Dii, nihil esse, nisi vnus illius
seruos & ministros. Quod idem ferè scripsit P R V D E N T I V S in
ἀποθεώσει:

*Consule barbati deliramenta Platonis,
Consule & Hircosos Cynicos, quos somniat, & quos
Texit Aristoteles torta vertigine neruos;
Hos omnes, quamuis anceps labyrinthus & error*

*Circumflexus agat, quamuis promittere & ipse
Gallinam soleant aut gallum, clinicus & se
Dignetur prestare Deus morientibus aquum,
Cum ventum tamen ad normam rationis & artis,
Turbidulos sensus, & litigiosa fragoris
Argumenta modis concludunt numen in vnum.*

TERTIO probatur rationibus. PRIMA ratio, Deus est summus ens, ut patet Exo. 3. *Ego sum qui sum.* Igitur Deus est summus vnus. Nam vnum est passio entis, & proinde quod aliquid est magis ens, est etiam magis vnum. Item, quod aliquid perfectius habet esse, eò longius abest, à non esse, & proinde à diuisione, quæ est via ad non esse: ergo Deus est vnus nõ specie, sed numero. Nam hæc est maxima vnitas, quæ non est vterius diuisibilis.

SECUNDA, Deus est suum esse, ut patet eum ex eodem textu Exod. 3. *Ego sum qui sum.* tum etiam quia Deus omnium consensu caret omni compositione. ergo in Deo idem est esse & essentia. ergo Dei natura non est multiplicabilis, & diuisibilis in plura indiuidua: nam esse proprium vnus, non potest vllò modo diuidi, ut conueniat pluribus, sed esse huius Dei, est ipsa essentia Dei, ergo nec essentia Dei est vllò modo diuisibilis in plures.

DICES, Argumento hoc tantum probari, non posse essentiam huius Dei multiplicari, non autem essentiam Dei in communi. RESPONDEO, probari etiam de essentia Dei in communi. Pro quo nota, esse, siue existentiam non esse aliquid abstrahibile ab inferioribus, ut est natura, nec esse aliquid contrahibile per differentias, aut contrahens instar differentia: sed esse ipsam actualitatem omnium quæ sunt in re. Ex quo fit, ut in creaturis, in quibus nõ est idem omnino esse & essentia, possit multiplicari vnũ sine altero: potest enim abstrahi à singularibus natura communis, remanente vniciue singulari sua existentia. At in Deo, vbi est omnino idem esse & essentia, sicut est proprium huius Dei esse hunc Deum, ita est proprium, esse Deum, nec potest abstrahi natura communis.

TERTIA, Deus est altissimus, ut Scripturæ passim docent, Psalm. 82. *Tu solus altissimus.* Ecclesiast. I. *Vnus est altissimus.* Ergo vnus tantum. nam si plures essent, vel essent æquæ alti.

&

& sic nullus qui supra omnes; vel vnus altior ceteris, & sic ille solus esset vnus Deus verus.

QUARTA, Deus est vltimus finis omnium rerum, Proverb. 16. *Vniuersa propter semetipsum fecit altissimus.* Et Apocal. *Ego sum a & ω, principium & finis.* Vnus igitur tantum est Deus. Nam si plures essent Dij, vel referentur omnes ad vnum, & ille tantum esset verus Deus; vel non, & tum nullus esset vltimus finis omnium.

QUINTA, Deus est infinitus in essentia, potentia, sapientia, &c. Ergo vnus numero; nam infinitum omnia comprehendit. Psalm. 144. *Et magnitudinis eius non est numerus.*

SEXTA, Si plures Dij, vel sine principio sunt omnes, vel vnus ab alio: Primum est impossibile, quia tunc essent multa principia prima disparata, & in varias partes mundum destraberent, saltem, quia non necessariò conuenirent in vna eademque voluntate; sed posset vnus vnus, alius aliud velle. Vnde etiam Ethnici vocabant Iouem Deorum parentem. Si est vnus ab alio, vel creatione, vel generatione. Si primum, ergo secundus est creatura: Ergo non est Deus. Atque hinc videlicet Ariani recentiores, & Tricheistæ non audent dicere, Filium esse creatum, cum Deum esse vellet: quamquam secum ipsi pugnant, cum increatum Deum faciunt, & tamen alium Deum à Deo vero esse volunt. Secundum, vel dedit totam substantiam, vel partem, si partem, ergo partibilis Deus, si totum, ergo habent eandem Deitatem numero.

SEPTIMA, Deus est Rector mundi: *Tua autē, Pater, prouidentia cuncta gubernat.* Sapient. 14. At simplex Monarchia est optimum regimen, quando inueniri potest Princeps bonus, & sapiens, vt patet consensu omnium; id enim docent Christianis, IUSTINVS oratione parænet. ad Gentes. Cyprianus tract. 4. vbi etiam probat, Deum esse vnum, hoc argumento, quia Monarchia est optimum regimen. Athanasius oratione contra Idola. Chrysostomus homilia vltima in epistolam ad Hebræos. Gregorius lib. 4. epist. 52. ex Iudæis. PHILO libro de confusione linguarum. Ex Gentilibus, PLATO in Politico. Aristoteles lib. 8. de moribus, cap. 10. & 12. Metaph. Plutarchus in opusculo de formis Reipublicæ. Homerus in 2. Iliados. Isocrates in Nicocle. Herodotus libro

bro qui dicitur Thalia. Ioannes STOBÆVS serm. 45. vbi & alios permultos adducit. Deus igitur Monarcha est, id est, vnus & solus summus Princeps omnium rerum creatarum; Ac proinde vnus & solus verus Deus.

Atq; ex his intelligi debent loca quædam Patrum, quæ alioqui paulò duriora esse videntur. Nam Basilius, Nyssenus, & alij interdum comparant tres diuinas personas tribus hominibus, aut tribus Angelis. Sed nihil aliud docere volunt, quàm esse tria vera supposita, siue personas eiusdem naturæ. Porro naturæ identitatem longè esse maiorem in tribus diuinis personis, quàm in tribus hominibus, aut in tribus Angelis, etsi Patres illi non vbiq; dicant, tamen nunquam negant, & alicubi etiam dicunt, vt suprà ostendimus.

CAPVT IV.

Diuinitas Filij Dei asseritur.

QUANTVM ad Quartum, probandum est, Filium Dei esse verum Deum, & proinde vnum numero Deum cum Patre. Nam Patrem esse verum Deum, nemo negat, & patet ex illo Ioannis decimo septimo: *Vt cognoscant te solum Deum verum.* Est autem hoc diligentissimè probandum; nam id negant hoc tempore tam noui Ariani, quàm noui Samosatani, & præterea omnes Iudæi, & Mahumetani. Proferemus no- uem Classes argumentorum. Primam, ex Testamento veteri & nouo. Secundam, ex veteri. Tertiam, ex nouo. Quartam ex nomnibus Dei. Quintam, ex operibus. Sextam, ex attributis. Septimam, ex Patribus. Octauam, ex Sybillis. Nonam, ex miraculis.

*q. Christus
q. q. filius
diuinitas*

Prima Classis ex utroq; Testamento.

PRIMO afferemus testimonia, quæ habentur in Testamento veteri, de vnico & vero Deo Israël, & in Testamento nouo exponuntur de Christo, ad quod argumentum nulla fingi potest solutio, Num. 21. *Loquutus est, inquit Moses, populus contra Domi-*